

Предпазни мерки

Указания и предпазни мерки, които е длъжен да използва този, който желае да бъде истински монах и да постигне съвършенството

1. Душата, която иска да достигне за кратко време до светото съсредоточение, духовното мълчание, голотата и бедността на духа, в които се наслаждава на миротворната прохлада на Светия Дух и постига единение с Бога, а също да се избави от препятствието, каквото е всяка твар в този свят, да се защити от хитрините и измамите на дявола и да се освободи от самата себе си, трябва задължително да практикува следващите по-долу поучения, имайки предвид, че всички вреди, търпени от една душа, се причиняват от току-що споменатите врагове, а именно света, дявола и плътта.

2. От тях светът е най-малко труден за преодоляване, дяволът е най-неясен за разбиране, а плътта е най-упорита от всички и нейните нападения продължават, докато в нас живее старият човек.

3. За да се победи един от тези врагове, е нужно да бъдат победени и тримата, и отслабвайки единия, биват отслабени и другите двама, а побеждавайки и тримата, на душата не ѝ остава да води друга битка.

ПРОТИВ СВЕТА

4. За да се освободиш напълно от вредата, която може да ти нанесе светът, трябва да използваш три предпазни мерки.

Първа предпазна мярка

5. Първата е да имаш равна по големина любов и равна по големина забрава за всички човеци, независимо дали са ти близки или не, отделяйки сърцето си както от едните, така и от другите, и дори в известен смисъл повече от твоите роднини, от страх да не би плътта и кръвта ти да пламнат с естествената любов, която между близки е винаги жива и затова подобава да се умъртвява заради духовното съвършенство. Имай ги всичките за чужди хора и по този начин ще изпълниш дълга си към тях по-добре, отколкото ако насочваш към тях привързаността си, която дължиш на Бога.

6. Не обичай един човек повече от друг, понеже ще се заблудиш. Та нали достоен за повече любов е онзи, когото Бог обича повече, а ти не знаеш кого Бог обича повече. Но ако вместо това ги забравиш всичките поравно, според както

е удачно за теб заради светото съсредоточение, ще се избавиш от заблудата да ги надценяваш или подценяваш.

Не мисли нищо за тях, не говори нищо за тях, нито добро, нито лошо, и ги избягвай, доколкото обстоятелствата го позволяват, и ако не спазваш това, няма да съумееш да бъдеш благочестив, нито ще можеш да стигнеш до светото съсредоточение и да се избавиш от несъвършенствата. И ако при изпълнението на това поискаш да си дадеш известна волност, то в едно или в друго я дяволът ще те измами, я ти сам себе си ще измамиш с някакво привидно добро или зло.

Правейки това, имаш пълна сигурност, иначе не би могъл да се освободиш от несъвършенствата и вредите, които творенията причиняват на душата.

Втора предпазна мярка

7. Втората мярка против света се отнася до временните блага. По този повод, за да се избавиш наистина от вредите от този род и да сдържаш излишествата във влечението, е нужно да ненавиждаш всеки начин на притежание и да не позволяваш да имаш никаква грижа за подобни блага: нито за храна, нито за облекло, нито изобщо за нещо тварно, нито за утрешния ден, но да използваш тази грижа за друго, по-висше нещо, какъвто е стремежът към Божието царство, тоест към липса на провинения пред Бога. Понеже всичко останало, както казва Негово Величество, ще ни се придаде¹, щом не ще те забрави Онзи, Който се грижи за зверовете. Така ще придобиеш безмълвие и мир в сетивата.

Трета предпазна мярка

8. Третата мярка е особено необходима, за да съумееш да се предпазиш в манастира от всяка вреда, засягаща монасите. Тъй като мнозина не прилагат тази мярка, те не само ще изгубят мира и доброто на душата си, но и са стигали и обикновено стигат дотам да се отдават на големи злини и грехове. Мярката се състои в това да внимаваш с цялото нужно внимание да не мислиш, а още по-малко да говориш за случващото се в общността, нито за настоящето или миналото на някой монах, нито за неговия характер и обноски, нито за постъпките му, колкото и да са тежки, било то под предлог, че проявяваш усърдие или че предоставяш лек, но следва да кажеш това в подходящия момент на когото се полага по право. И никога не се възмущавай² или учудвай от неща, които виждаш или чуваш, но се старай да съхраняваш душата си със забравата за всичко подобно.

¹ Вж. Мат. 6:33.

² Букв. „скандализирай“, „съблазнявай“.

9. И наистина, само да поискаш да погледнеш това, дори да живееш между ангели, много неща няма да ти се видят добри, понеже не разбираш същността им. Пример за това можеш да намериш в жената на Лот, която, тъй като се стресна при погубването на жителите на Содом и се обърна да погледне назад, Господ я наказва, превръщайки я в солена стълб.³ Оттук можеш да разбереш, че дори и да живееш сред демони, Бог иска да живееш сред тях така, че да не обръщаш мисълта си назад към техните неща, ами да ги изоставиш напълно, старайки се да пазиш душата си чиста и непокътната в Бога, без да те смущава мисъл за това или онова.

А за целта смятай за проверена истина, че в манастирите и общностите никога не ще липсва нещо, в което да се препънеш, щом никога не липсват демони, които гледат да повалят светците, а Бог го допуска, за да ги упражни и изпита.

И както беше казано, ако не се пазиш, все едно не си станал свидетел на нищо в обителта, не ще съумееш да бъдеш благочестив, колкото и дела да вършиш, нито ще стигнеш до светото оголване и съсредоточение, нито ще се избавиш от вредите, произлизащи от това, понеже, ако не действаш така, то колкото и добра цел и усърдност да имаш, в едно или в друго дяволът ще те улови, а ти си здраво уловен още когато даваш повод да се разсейва душата ти в нещо подобно. И си спомни за реченото от свети апостол Яков: *Ако някой от вас мисли, че е благочестив, но не обуздава езика си, неговото благочестие е суетно.*⁴ Което се разбира не по-малко за вътрешния език, отколкото за външния.

ПРОТИВ ДЯВОЛА

10. Стремящият се към съвършенството е длъжен да използва други три предпазни мерки, за да се освободи от дявола, втория си враг. За целта трябва да имаш предвид, че измежду многото хитрини, които дяволът използва, за да мами духовните хора, най-честата е да ги мами под привидността на доброто, не на злото, защото знае, че едва ли ще приемат онова, което познават като зло. Затова трябва винаги да си подозрителен към това, което изглежда добро, особено когато не се намесва послушанието. По този въпрос здравомислен е единствено съветът на този, от когото си длъжен да го приемеш.

Първа предпазна мярка

11. Първата мярка е никога, освен когато си задължен от съответното нареждане, да не се заемаш с нещо – колкото и то да ти изглежда добро и

³ Вж. Бит. 19:26.

⁴ Як. 1:26.

изпълнено с милосърдна любов – било за себе си, било за някой друг вътре или вън от обителта, без нареждане, изпълнявано по послушание. Така ще спечелиш заслуга и сигурност: освобождаваш се от собствеността и избягваш една или повече вреди, които не знаеш и за които Бог би ти поискал сметка в съответното време. И ако не спазваш това както в малкото, тъй и в голямото, то дори и да ти се струва, че действаш добре, не би могъл да престанеш да бъдеш мамен от дявола или в малкото, или в голямото. Макар тогава стореното от теб да не е повече от това да не се водиш във всичко от послушанието, все пак ти вече се заблуждаваш виновно, щом Бог иска повече послушание, отколкото приношения⁵, и действията на монаха не са негови, а на послушанието, и ако той му ги отнеме, те ще му бъдат изискани като изгубени⁶.

Втора предпазна мярка

12. Втората мярка е никога да не гледаш на настоятеля, какъвто и да е той, като на по-малък от Бога, понеже той ти е поставен за настоятел като Негов наместник – и имай предвид, че тук вмешателствата на дявола са големи. Гледайки така на настоятеля, ти придобиваш и напредваш много; в противен случай загубата и вредата са големи. Затова с особена бдителност към себе си внимавай да не се взираш в неговия характер, поведение или зложоби, или в други негови начини на постъпване, защото ще си навлечеш такава вреда, че ще стигнеш дотам да замениш божественото послушание с човешко, като се заемаш или не се заемаш с нещо само поради видимите за теб прояви на настоятеля, а не поради невидимия Бог, на Когото служиш в негово лице. И послушанието ти ще бъде суетно и толкова по-неплодотворно, колкото повече си обременен от лошотията или облекчен от добротата на настоятеля си. Понеже, казвам ти, вглеждането в тези прояви е съсипало огромно множество монаси в постигането на съвършенство и послушанието на такива монаси няма почти никаква стойност в очите на Бога поради това, че са отправяли очи към тези неща, касаещи послушанието.

Ако не изпълняваш тази препоръка с нужната твърдост, така че, що се отнася до личното ти мнение, да ти е все едно кой е твой настоятел, по никакъв начин не ще можеш да бъдеш духовен човек и да спазваш добре обетите си.

Трета предпазна мярка

13. Третата мярка, насочена директно срещу дявола, е да се стараеш от все сърце винаги да се смиряваш в думите и в делата си, радвайки се на доброто на другите като на свое собствено и искайки те да бъдат предпочитани пред тебе

⁵ Вж. 1 Цар. 15:22.

⁶ Срв. Йез. 34:10.

във всичко, и то напълно искрено. По такъв начин ще надвиеш злото с добро⁷, ще прогониш далеч дявола и ще ликуваш в сърцето си. И се старай да практикуваш това повече спрямо тези, които са ти по-неприятни. И знай, че ако не го практикуваш така, не ще достигнеш до истинската любов, нито ще напреднеш в нея.

И винаги обичай повече да бъдеш поучаван от всички, отколкото да искаш да поучаваш дори този, който е най-малък от всички.

ПРОТИВ САМИЯ СЕБЕ СИ И ХИТРОУМИЕТО НА ЧУВСТВЕНОСТТА

14. Още три предпазни мерки трябва да използва този, на когото се налага да победи себе си и своята чувственост, негов трети враг.

Първа предпазна мярка

15. Първата мярка е да разбереш, че си дошъл в манастира единствено за да могат всички да те формират и упражняват. Затова, за да се избавиш от всички смущения и несъвършенства, които могат да те споходят относно характерите и обноските на монасите, и за да извлечеш полза от всяко произшествие, подобава да мислиш, че всички те са служители, чиято задача в манастира е да те формират – каквито и са в действителност; че едни следва да те формират с думи против теб, други – с дела против теб, трети – с мисли против теб; и че ти трябва да бъдеш подложен на всичко това, както статуята е обработвана ту от този, който я оформя, ту от този, който я изрисува, ту от този, който я позлатява.

И ако не спазваш това, не ще съумееш да надвиеш своята чувственост и чувства, нито ще съумееш да се държиш добре с монасите в манастира, нито ще постигнеш светия мир, нито ще се избавиш от много спънки и злини.

Втора предпазна мярка

16. Втората мярка е никога да не преставаш да вършиш дела поради липсата на вкус и сладост в тях, ако подобава да бъдат вършени заради служението на Бога. И не бива да вършиш дела единствено заради намираните в тях вкус и сладост, но следва да ги вършиш така, както вършиш лишените от вкус, понеже в противен случай е невъзможно да добиеш постоянство и да надвиеш слабостите си.

⁷ Вж. Рим. 12:21.

Трета предпазна мярка

17. Третата мярка е, че в различните практики духовният човек не бива никога да насочва вниманието си към тяхната сладост, за да се улови за нея, и само заради това да извършва тези практики; също така не бива да избягва тяхната горчивина. Но вместо това трябва да търси блудкавото и мъчителното в тях и да го приема, с което се слага юзда на чувствеността. Понеже иначе нито ще изгубиш самолюбието, нито ще спечелиш Божията любов.

По: Св. Йоан Кръстни, *Поезия. Поучения. Писма*, София, 2017, с. 106-114.